

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף קליטת תלמידים עולים

**המלצות להתמודדות עם אתגרים פדגוגיים
בעבודה עם תלמידים תושבים חוזרים
במערכת החינוך**

מבוא

במערכת החינוך לומדים תלמידים תושבים חוזרים. תושב חוזר מוגדר כתלמיד ששהה לפחות ארבעה שנים בחו"ל. בעקבות ההיעדרות ממערכת החינוך בישראל שליטתם של התושבים החוזרים בשפה העברית נעה על הרצף שבין שפת אם לבין שפה שנייה. ניתן לחלק את התלמידים התושבים החוזרים לשלוש קבוצות עיקריות:

1. קבוצה מצומצמת של תלמידים הזקוקים לתהליכי הוראה כשל תלמידים עולים, דהיינו לרכישת השפה העברית מראשיתה.
2. קבוצה של תלמידים שרמת שליטתם בשפה העברית מאפשרת להם שילוב מלא בכיתה, למעט השלמת פערים שמקורה במעבר בין מוסדות חינוך.
3. קבוצה של תלמידים שרמת שליטתם באופניו השפה העברית (דיבור, הבנת הנשמע [האזנה], קריאה, הבנת הנקרא וכתובה) אינה אחידה, למשל ייתכן שהדיבור ברמה גבוהה ואילו הבנת הנקרא ברמה נמוכה.

בדרך כלל שליטתם של תלמידים תושבים חוזרים בשפה הדבורה התקשורתית טובה מאשר שליטתם בשיח הלימודי. תלמידים אלה מתמודדים לעתים קרובות גם עם קשיים רגשיים וחברתיים בעת חזרתם ארצה, ואף שנולדו בארץ, ההתאקלמות המחודשת בחברה הישראלית איננה פשוטה להם כלל. הפערים הזמניים בתחום השפה מונעים מחלק מהתלמידים לא רק למצות את יכולותיהם בתחום הלימודי, אלא שלעתים הם אף מכשול בהשתלבותם החברתית. מערכת החינוך, המודעת לצרכים הייחודיים של התלמידים התושבים החוזרים, מאפשרת להם להיבחן בבחינות בגרות המותאמות לתלמידים עולים, כפי שמפורט בחוזר מנכ"ל תשע"א/2(א), י"ג בתשרי התשע"ה, 07 באוקטובר 2014.

- תלמיד תושב חוזר בבית ספר יסודי זכאי להקצאה ייחודית של שעה אחת בשבוע למשך שנה. בחט"ב ובחטיבה עליונה זכאי התלמיד תושב חוזר להקצאה של שעה אחת למשך שנתיים. התגבור נועד לשיפור השפה העברית ולהשלמת פערים במקצועות הלימוד.

עקרונות עבודה בתהליכי השתלבותם של תלמידים תושבים חוזרים בבית הספר

- "תיק תושב חוזר" הוא כלי עבודה הכרחי המתייחס להיבטים הלימודיים, החברתיים והתרבותיים, ומלווה את התלמיד בשנתו הראשונה במערכת החינוך. במעבר לתלמידים בין מסגרות חינוכיות, בית הספר אחראי להעביר את "תיק תלמיד תושב חוזר" למסגרת החינוכית החדשה.

תיק תלמיד תושב חוזר נמצא באתר אגף קליטת תלמידים עולים [תיק תלמיד תושב חוזר](#)

- יש למפות את רמות הידע של התלמידים בשפה העברית בכל אופניו השפה – הבנת הנשמע, הבנת הנקרא, הבעה בכתב, שיחה וקריאה בקול – בהלימה לרמה הנדרשת בשכבת הגיל.
- יש להכין תכנית עבודה אישית ולהתאים לכל תלמיד את חומרי ההוראה-למידה הנחוצים לו להשלמת פערים ביחס לכיתתו. התכניות האישיות ופירוט חומרי ההוראה-למידה יישלחו למדריך המחוזי לקליטת תלמידים עולים לא יאוחר מחודש לתחילת לימודיו של התלמיד התושב החוזר.
- בית הספר יפעל להתאים חונך לתלמיד החל מן החודש הראשון להגעתו של התלמיד התושב החוזר.
- בית הספר יפעל לטיפוח הקשר בין משפחות התלמידים התושבים החוזרים לבין בית הספר.

מיפוי רמות הביצוע בשפה העברית

- "מבדקי המדף" [להורדת המבחן](#) הם כלי המסייע לאבחן את רמת השליטה של התלמיד בכל אחת מאופניו השפה. מומלץ להיעזר במדריכי קליטת תלמידים עולים ובנספח מספר 1 ב"תיק תלמיד תושב חוזר".

דידקטיקה מותאמת

- מחנך הכיתה ימלא את המידע המתאים ב"תיק תלמיד תושב חוזר".
- בית הספר יפעל להגברת המודעות של כל המורים לצרכי התלמידים התושבים החוזרים בדרכים האלה: השתלמויות, הדרכה, ניהול "תיק תלמיד תושב חוזר" והעברת הנתונים שבו לגורמים הרלוונטיים במסגרת הבית-ספרית.
- המורים המלמדים את התלמידים יקבלו עדכון על ממצאי המיפוי של התלמיד בעברית בכל אחת מאופניו השפה
- יגובשו תכניות פרטניות וקבוצתיות לסיוע ולתגבור לימודי, שיתנו מענה בהתאם למיפוי.

בחינות בגרות

1. תלמידים תושבים חוזרים זכאים להתאמות בבחינות הבגרות בהתאם לחוזר מנכ"ל תשעה/2(א), י"ג בתשרי התשע"ה, 7.10.2014, [חוזר מנכ"ל תנאי היבחנות לתלמידים עולים](#)
2. מורים המלמדים תלמידים תושבים חוזרים בחטיבה העליונה יכולים להיעזר במדריכים מטעם מפמ"ר המקצוע לקראת בחינות הבגרות.
3. תלמידים תושבים חוזרים לקויי למידה אשר ועדת התאמות מחוזית אישרה להם בחינה מותאמת וזכאים להיבחן בבחינת בגרות לעולים, זכאים לתנאי היבחנות של עולים וגם לתנאי היבחנות של לקויי למידה. מצ"ב קישור למסמך התאמות-[התאמות בבחינות בגרות לתלמידים עולים המאובחנים כלקויי למידה החל משנה"ל תשע"ו](#)
- 4.

הצעות לדרכי הערכה והיבחנות לתלמידים תושבים חוזרים בכיתות א-ט

מומלץ לגלות רגישות לצרכים הפרטניים של כל תלמיד ולהתאים את דרכי ההערכה וההיבחנות, לפי שליטת התלמיד באפנויות השפה ובמקצועות הלימוד ובהתאמה לשכבת הגיל שבה לומד התלמיד. דרכי ההיבחנות ייקבעו על ידי הצוות החינוכי.

- תלמיד שחזר ארצה במהלך השנה האחרונה ייבחן בכתב לפי קצב התקדמותו בכתיבה, ולצד זה יוכל להיבחן בעל פה על פי הצורך.
- תתאפשר הערכה חלופית כגון הגשת תלקיט או תוצר המשקף למידה, או הערכה באמצעות שיחה או בחינה בעל פה, אך אין לפטור באופן גורף את התלמיד ממשימות כתיבה ומהתנסויות בכתיבה.
- תרגום הנחיות המבחן לשפת האם במידת האפשר (תיווך זה יתאפשר בתקופה הראשונה לחזרה לארץ, ובתקופה זו יש ללמד את התלמידים את לשון ההנחיות במבחנים).

- ❖ שימוש במילון דו-לשוני
- ❖ מתן תוספת זמן
- ❖ צירוף חומר עזר למבחן, כמו דף אוצר מילים
- ❖ מתן מבחן בית
- ❖ השלמת מבחן בכתב באמצעות מבחן בעל פה
- ❖ הקראת שאלון
- ❖ מתן מאגר שאלות שהמבחן יורכב ממנו (הטרמה)
- ❖ אפשרות בחירה בין שאלות
- ❖ צמצום היקף החומר למבחן
- ❖ עזרה בהכנה למבחן באמצעות חונך, בעזרת מורה או בעזרת מסייעים אחרים